

УДК: 341.232.1

DOI: 10.33099/2707-1383-2021-42-4-117-133

Олександр Аніщенко

начальник науково-дослідного відділу
супроводження заходів інформаційно-
пропагандистського забезпечення
та контрпропаганди,

Науково-дослідний центр гуманітарних
проблем Збройних Сил України,
(Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1788-4709>Електронна пошта: A0B1975@ukr.net

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ З НАТО ТА ЄС

Метою статті є встановлення сучасних тенденцій військового співробітництва Збройних Сил України з НАТО і ЄС за період 2014–2021 рр.

Для вирішення завдань дослідження використовувалися методи історичного і логічного аналізу, метод емпіричних досліджень.

Історична декомпозиція військового співробітництва Збройних Сил України з державам-членами НАТО і ЄС в період 2014–2021 рр. дозволила визначити сучасні тенденції вказаного співробітництва: 1) зростання рівня інтенсивності військової співпраці; 2) використання створених та формування нових механізмів і програм військової співпраці з урахуванням змін в безпековому середовищі, трансформацій у військовій сфері; 3) позитивна еволюція характеру воєнно-політичних відносин: від рівня партнерства до перспективи членства в НАТО; 4) активізація військового співробітництва у напрямках, які безпосередньо впливають на розвиток Збройних Сил України та наближення їх за рівнем сумісності до стандартів НАТО; 5) розширення сфер військового співробітництва в інтересах забезпечення обороноздатності України.

Ключові слова: воєнно-політична співпраця, Збройні Сили України, військові навчання, НАТО, ЄС, Rapid Trident, ORBITAL.

Постановка проблеми. Проголошення керівництвом Української держави курсу на інтеграцію до НАТО

і ЄС відповідає не тільки національним інтересам України, а й сучасним

тенденціям розвитку міжнародних відносин в умовах глобалізації.

Ця обставина і визначає зв'язок загальної проблеми адаптації досвіду держав-членів НАТО і ЄС щодо забезпечення національної безпеки для потреб України з найбільш важливими науковими та практичними завданнями дослідження проблем теорії та практики військового співробітництва Збройних Сил України з НАТО і ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На підставі аналізу актуальних досліджень і наукових публікацій можна дійти висновку, що проблеми військового співробітництва Збройних Сил України з НАТО і ЄС привертають увагу вітчизняних науковців. Для вивчення цієї проблематики велике значення мають наукові праці вітчизняних дослідників, зокрема: О. Александрова (Александров, О. С. 2017), С. Речича (Речич, С. Л. 2012, 18 с.), О. Пошедіна (Пошедін, О. І. 2014, с. 53–60), Ю. Слюсаренка (Слюсаренко, Ю. А. 2015, с. 94–101), О. Осадчої (Осадча, О. 2016, с. 84–92), Г. Шамборовського (Шамборовський, Г. 2016, с. 28–32) та ін. Зокрема, вітчизняний дослідник Речич С. Л. визначив сутність воєнно-політичного співробітництва, як системи взаємодії України та її збройних сил з НАТО, яке поєднує дві складові: 1) політичну — у сфері безпеки та оборони в рамках визначеного зовнішньополітичного курсу держави; 2) військову, яка спрямо-

вана на сприяння заходам виконання воєнної реформи в Україні і досягнення взаємосумісності між Збройними Силами України та збройними силами держав-членів НАТО. Також Речич С. Л. дослідив еволюцію воєнно-політичних відносин України з НАТО в період 1991–2009 рр. (Речич, С. Л. 2012, 18 с.). Вітчизняний дослідник Александров О. С. розглянув відносини Україна та ЄС у сфері безпеки та надав рекомендації представникам урядових структур щодо подальшого розширення такої співпраці (Александров, О. С. 2017). Колектив експертів Центру досліджень армії конверсії та роззброєння представив аналітичну доповідь для Фонду Конрада Аденауера щодо перспектив інтеграції України в ЄС в оборонній, оборонно-промисловій та правоохоронній сферах (Бадрак В., Згурець С., Лаптіччук В. & Поляков Л. 2011). Дослідники І. Городиський (Городиський, І. 2014, с. 74–81), О. Пошедін (Пошедін, О. І. 2014, с. 53–60) та Ю. Слюсаренко (Слюсаренко, Ю. А. 2015, с. 94–101) у своїх працях проаналізували правові засади співробітництва між Україною та ЄС, зокрема в контексті безпеки та оборони. Військова підтримка Сполучених Штатів Америки та співпраця з Україною у сфері оборони також не залишилися поза увагою у наукових розвідках дослідників. Відома політолог-міжнародник та американіста Годлюк А. охарактеризувала зовнішню полі-

тику США у контексті стратегічного партнерства з Україною (Годлюк, А. 2016, с. 27–40). Науковці О. Осадча (Осадча, О. 2016, с. 84–92) та Г. Шамборовський (Шамборовський, Г. 2016, с. 28–32) у своїх роботах охопили пріоритетні напрями воєнно-політичного співробітництва між США та Україною під час військового конфлікту з Росією. Наукові доробки українських учених також стосувалися воєнно-політичного співробітництва України з НАТО А. Лухтан (Лухтан, А. І. 2017, с. 71–88), з країнами Балтії Р. Марценюк (Марценюк, Р. 2017, с. 165–220), Азербайджаном М. Науменко (Науменко, М. 2013, с. 144–152), Польщею С. Шестоपालов (Шестоपालов, С. 2014, с. 66–71).

У контексті аналізу міжнародного військового співробітництва на увагу заслуговує дисертаційне дослідження Олександра Джуса «Міжнародне військове партнерство та його роль у забезпеченні суверенітету України». Так, автор вперше комплексно проаналізував концептуальні зміни міжнародного військового партнерства України за умов «гібридної війни» та стратегічного партнерства. Науковець також наголошує на міжнародній співпраці у формі проведення спільних навчань як чинника, що впливає на розвиток військового партнерства (Джус, О. 2018, с. 89).

Ще одна робота, яка становить інтерес для нашого дослідження є дисертація Л. Зіняк «Міжнарод-

но-правові засади військового співробітництва України». Автором розроблено класифікацію видів міжнародно-правового співробітництва України у військовій сфері. Цінним є те, що науковцем представлено теоретичні та практичні рекомендації для модернізації законодавчої бази в Україні щодо міжнародного військового співробітництва (Зіняк, Л. 2014, с. 13).

Метою статті є встановлення сучасних тенденцій військового співробітництва Збройних Сил України з НАТО і ЄС за період 2014–2021 рр.

Для вирішення завдань дослідження нами використовувалися: методи історичного та логічного аналізу, метод емпіричних досліджень — для визначення сучасних тенденцій військового співробітництва Збройних Сил України з НАТО та ЄС.

Виклад основного матеріалу. Роль міжнародного військового партнерства в останні роки закономірно зростає у зв'язку зі змінами світового порядку. Глобалізація змінює світ, створюючи суперечливі тенденції його подальшого розвитку, а також впливаючи на динаміку воєнно-політичних відносин як складової системи міжнародних відносин. Підписання військових угод про співпрацю з багатьма країнами світу знайшло відображення в процесі формування незалежної низки сучасних держав, в тому числі й України.

Після розпаду Радянського Союзу одним із найбільших випробувань,

з яким зіштовхнулися лідери пострадянських держав, було вирішити долю військових формувань та військової інфраструктури на своїй території. Однак, у 1991 році Україна почала створювати власні збройні сили, пішовши особливим та важким шляхом (Jaworsky, J. 1996, pp. 223–247). Коли Україна вступила на свій новий шлях, їй довелося співпрацювати та використовувати зв'язки, що історично склалися, із країнами Європи, США, Великобританією.

Сайт Global Firepower з 2006 року щорічно складає рейтинг військової могутності країн світу. Оцінювання відбувається в різних категоріях, а саме: сухопутні, повітряні та морські сили, фінансові і матеріально-технічні можливості, тощо (Ukraine's Military Strength. 2021). У 2021 році Україна посіла 25 місце серед 140 країн. У 2020 році Україна займала 27 позицію в зазначеному рейтингу. Цей результат є свідченням зростання військової могутності України, оскільки наша держава продовжує відновлювати свої збройні сили, щоб протистояти тривалій російській агресії. Не останню роль у покращенні позицій на міжнародній арені відіграють військові навчання, що проводяться спільно з країнами-членами НАТО, країнами Європейського Союзу та іншими країнами, що підтримують Україну у її поступі до перемоги над агресором.

До 2014 року розвиток Збройних Сил України визначався трьома цілями, а саме: протидія терористичним загрозам, участь у міжнародних гуманітарних і миротворчих операціях, ведення локальної війни у разі потреби. Однак нестача коштів значною мірою перешкождала їх реалізації. Оборона країни перебувала на низькому рівні, хоча Україна успішно розвивала сили швидкого реагування, оснащення і професіоналізм яких дозволяли країні брати участь у миротворчих місіях ООН (наприклад, в Іраку, Демократичній Республіці Конго, Ліберії, Південному Судані і Кот-Д'івуарі), а також операціях НАТО з підтримання миру (Kiryukhin, D. 2018).

За даними сайту Trading Economics станом на червень 2021 року військові витрати в Україні в середньому склали 2342,25 мільйона доларів США з 1993 по 2020 рік, досягнувши рекордно високого рівня в 5995 мільйонів доларів США у 2020 році і рекордно низького рівня в 301 мільйон доларів США у 1993 році (див. *рис. 1*).

Починаючи з 1991 року бойова підготовка та чисельність української армії часто змінювалася (див. *рис. 2*). Як свідчать дані Світового банку, найменша кількість військових в Україні була у 2013 році, але на кінець 2018 року можемо спостерігати значний ріст, що становить 297 тис осіб.

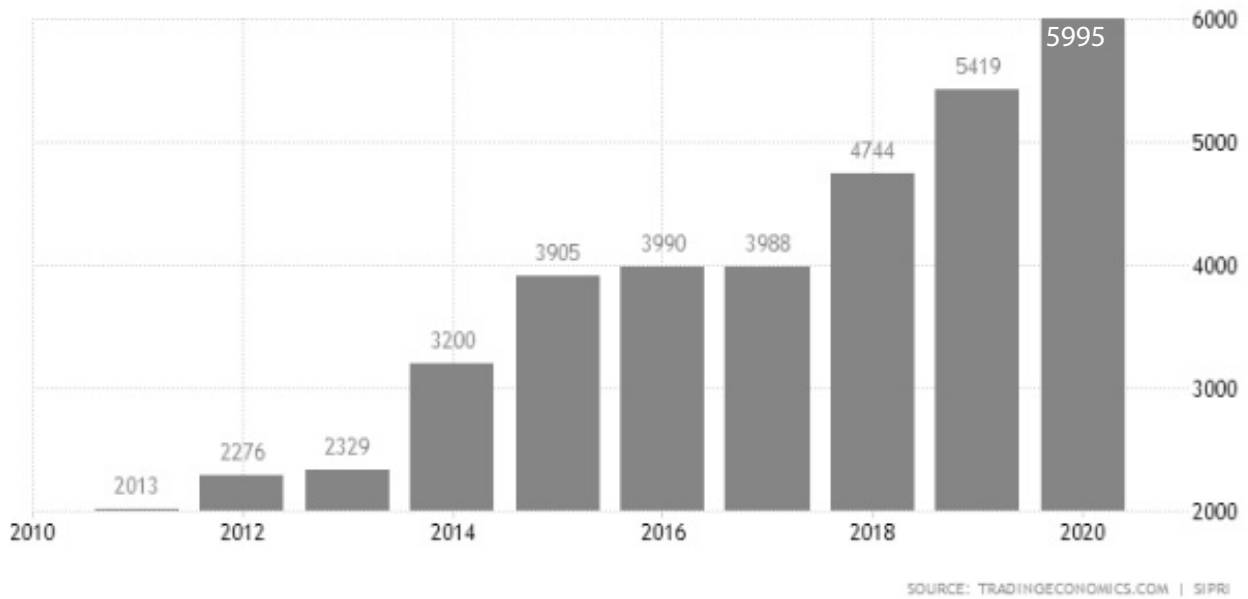

Рисунок 1. Військові витрати України (млн. доларів США)
(Джерело: Trading Economics. 2021).

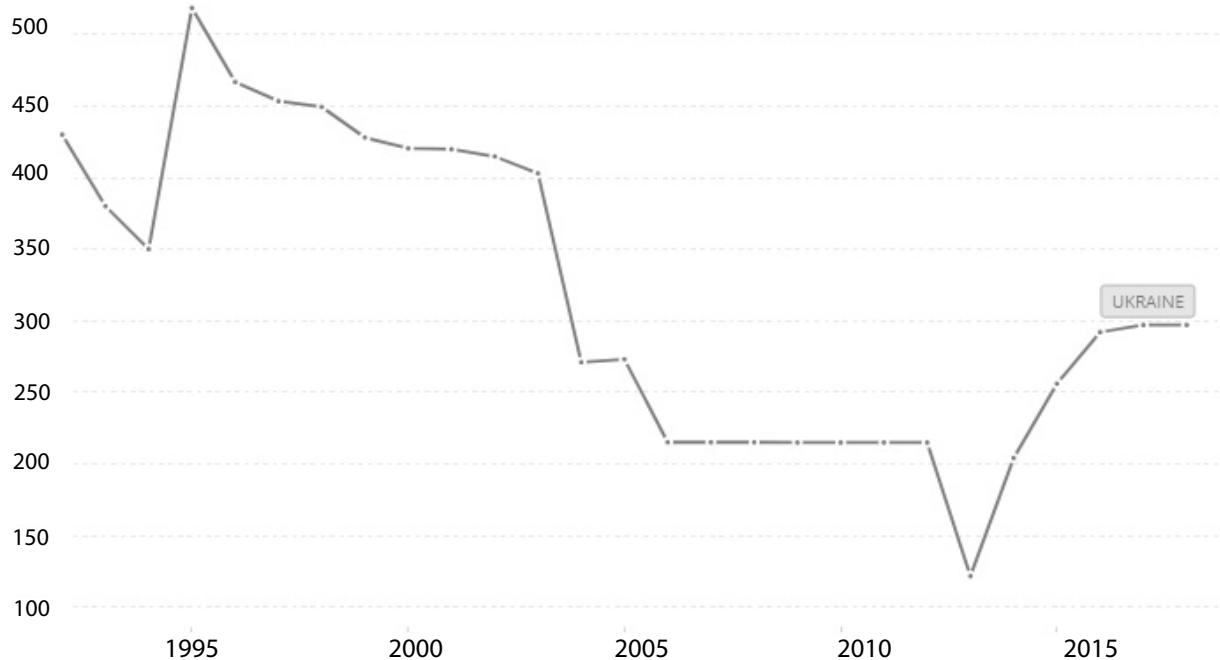

Рисунок 2. Чисельність української армії (тис. осіб)
(Джерело: The World Bank. 2021).

Зміни в структурі Міністерства оборони, Генерального штабу, видів і родів військ, а також підходів до реалізації бойової підготовки і впро-

вадження у вітчизняну практику воєнного управління міжнародного досвіду щодо ведення бойових дій відбувалися з перемінним успіхом. Вони залежали від зовнішньополітичного курсу України (Український прорив: безпека й оборона. 2020).

Варто зауважити, що обороноздатність та військова могутність України визначається не лише фінансовими витратами та кількістю військових, але й якісною підготовкою збройних сил. Саме такій підготовці сприяють спільні навчання, що проводять країни-союзники з українськими військовими, як на території України, так і за кордоном. Міжнародні військові навчання спрямовані на розвиток сил і можливостей партнерів, які найкращим чином здатні співпрацювати разом.

Так, одним із союзників України в операціях з реагування на кризи та інших заходах, що сприяють безпеці та стабільності є країни-члени НАТО. Ці заходи, зокрема й спільні військові навчання, забезпечують структурований підхід до підвищення оборонної сумісності та можливостей сил партнерів (НАТО. 2014). У 2021 році Україна візьме участь у низці навчань НАТО, а саме:

- Steadfast Cobalt — найбільші щорічні навчання НАТО з питань комунікацій та інформації;
- Ramstein Apex — командно-управлінські навчання НАТО, націлені на відпрацювання здатності штабу НАТО командувати і контролювати

ти малі спільні операції військово-повітряних сил;

- Ramstein Ambition — навчання у сфері контролю та управління ВПС країн-членів НАТО;
- Steadfast Defender — найбільші навчання командних структур НАТО, сил альянсу і елементів національних збройних сил при трансатлантичному посиленні операцій зі стримування спільних оперативних груп дуже високої готовності в південній Європі;
- Noble Bonus — навчання НАТО під егідою командування Об'єднаних сил в Неаполі;
- Steadfast Jupiter — найбільші навчання НАТО у сфері комп'ютеризації командних пунктів військ;
- Steadfast Leda — навчання сил стримування підвищеної готовності у південній Європі (Масний, В. 2021).

Окрім спільних навчань, Україна також бере участь у програмах НАТО, спрямованих на підвищення військової спроможності. Так, з 2007 року Україна є учасником програми забезпечення доброчесності, яка надає практичну допомогу та консультації для підтримки доброчесності та прозорості в Секторі оборони та безпеки України. Програма передбачає заходи, спрямовані на надання українським установам двох рівнів допомоги, а саме: спеціальних знань для підвищення ефективності управління оборонними ресурсами (фінансовими, людськими і матеріальними)

та заходів в галузі освіти і професійної підготовки для розвитку індивідуального потенціалу (НАТО. 2021).

Україна приєдналася до програми обміну даними про повітряну обстановку в липні 2006 року. Програма спрямована на зниження ризику потенційних транскордонних інцидентів і оптимізує заходи реагування на терористичні атаки з використанням цивільних літаків (НАТО. 2008). Із 1991 року Україна бере активну участь у ще одній програмі НАТО «Наука заради миру і безпеки». У рамках цієї програми Україна має можливість бути учасником декількох проєктів. Одним із таких проєктів є DEXTER, який спрямований на розробку інтегрованої системи виявлення вибухових речовин і вогнепальної зброї в громадських місцях (НАТО. 2020).

Одними із наймасштабніших спільних військових навчань в Україні є Rapid Trident. Rapid Trident — це щорічні багатонаціональні навчання армії США, що проводяться з 2006 року на території України і спрямовані на підвищення оперативної сумісності з країнами-союзниками і партнерами при одночасному сприянні регіональній стабільності та безпеці (US Department of Defense. 2021). Особливістю навчань є їх поєднання із загальним сценарієм стратегічної командно-штабної підготовки. Крім того, всі навчання будуть проводитися об'єднаними багатонаціональними батальйонами. Осо-

бливістю проведення Rapid Trident у 2021 році буде те, що вперше підрозділ Державної прикордонної служби не діятиме у складі формування, а буде представлено незалежним підрозділом (State Boarder Guard Service of Ukraine. 2021).

Іншими масштабними спільними навчаннями з США є See Breeze. Головною метою цих навчань є підвищення рівня взаємосумісності підрозділів ВМС України та США і держав-партнерів НАТО під час виконання спільних завдань щодо підтримання морської регіональної безпеки та забезпечення миру і стабільності в Чорноморському регіоні (Укрінформ. 2021). В цьому році у навчаннях прийняли участь 30 країн-партнерів.

Ще одним постійним партнером України у міжнародних навчаннях є Великобританія. Так, у 2015 році започатковано спільну навчальну місію «ORBITAL». Ця програма є своєрідним знаком підтримки України Великобританією після незаконної анексії Криму Росією у 2014 році. Програма передбачає діяльність майже 100 військовослужбовців Збройних сил Великобританії у невеликих навчальних групах, координованих командою офіцерів в штаб-квартирі ORBITAL в Києві. Навчання зосереджено на низці ключових бойових базових навичок піхоти і медиків, а саме: медичних, логістичних, протидії саморобним вибуховим пристроям, лідерським та піхотним на-

вичкам, плануванню, нарощуванню морського потенціалу (дайвінг, пожежогасіння тощо). Така підготовка є життєво важливою для Збройних Сил України, які прагнуть до модернізації та розвитку (Ministry of Defence. 2020).

В останні роки між Великобританією і Україною склалися міцні оборонні відносини. Британські військові підготували понад 20 000 військовослужбовців Збройних Сил України за п'ять років з моменту початку навчальної місії Великобританії. У вересні 2020 року Міністр оборони Великобританії Бен Уоллес посилив підтримку України, зазначивши, що Великобританія очолить багатонаціональну ініціативу з морської підготовки для ВМС України. Навчальні курси будуть проводитися Королівським військово-морським флотом і військово-морським персоналом із Швеції, Канади та Данії (Dearden, L. 2021).

Литва є ще однією країною, що підтримує Україну в боротьбі з російською агресією. Окрім допомоги зі зброєю, Литва бере участь у підготовці Збройних Сил України. Програма, започаткована у 2017 році, передбачає, що в 2017–2019 роках до України приїде близько 60 литовських інструкторів. Литва також фінансує підготовку українських військовослужбовців в Балтійському коледжі оборони в Тарту (Естонія) і пропонує курси у військових частинах своєї країни (наприклад, в Ли-

товській військовій академії) (Polski Instytut Spraw Miedzynarodowych. 2018).

Литовські військовослужбовці також співпрацюють з українськими та польськими підрозділами в рамках Тристоронньої Литовсько-Польсько-Української бригади (LITPOLUKRBRIG). За участю цієї бригади відбувається міжнародне командно-штабне навчання «Common Challenge — 16». Під час функціонування цієї програми штаб Литовсько-Польсько-Української бригади довів: «готовність прийняти під командування тактичні підрозділи та професійно управляти їх діями під час операцій з кризового реагування та з підтримки миру» (Міністерство оборони України. 2016).

У контексті нашого дослідження не можемо не згадати Канаду, яка була і залишається одним із найбільших прихильників українських реформ і можливого вступу в НАТО. Канадська програма військової допомоги та навчання спільно з Україною була розпочата у 1993 році під егідою програми військової підготовки та співробітництва. Україна незмінно займає перше місце серед учасників програми і користується широким спектром підготовки з питань військової реформи в таких галузях, як мова, персонал і підтримка миру (Rasiulis, A. 2021).

У 2014 році Канадська ініціатива з військової підготовки була значно розширена у світлі конфлікту на

Донбасі і захоплення Криму. Це розширення відбулось у рамках операції «Unifier», яка передбачала участь до 200 канадських військових інструкторів в Україні (див. Табл. 1). Станом на 1 квітня 2021 року 24 535 кандидатів у Збройні Сили України взяли

участь у навчанні, організованому за допомогою 510 тренінгових курсів, що охоплюють всі напрямки діяльності з початку місії у вересні 2015 року. До цієї кількості входять військовослужбовці Національної гвардії України (Government of Canada. 2021).

Таблиця 1.

КЛЮЧОВІ ПОДІЇ В РАМКАХ ОПЕРАЦІЇ «UNIFIER»

Дата	Опис події
14 квітня 2015 р.	Уряд Канади оголосив, що країна направить в Україну близько 200 інструкторів. Місія триватиме до 31 березня 2017 року.
14 вересня 2015 р.	В Україні відбулися подвійні церемонії, які ознаменували початок військової навчальної місії.
23 листопада 2015 р.	Канада, Литва, Україна, Сполучене Королівство та Сполучені Штати провели парад. Це ознаменувало початок роботи Спільної багатонаціональної навчальної групи зі штаб-квартирою в Україні. Штаб-квартира знаходиться в Старичах.
6 березня 2017 р.	Уряд Канади оголосив, що продовжив операцію «Unifier» до кінця березня 2019 року.
Березень 2017 р.	Близько 200 військовослужбовців канадської армії були направлені в Україну для надання допомоги своїм колегам.
18 травня 2018 р.	Міністерство національної оборони / Збройні сили Канади підписали технічну угоду з Міністерством внутрішніх справ України.
18 березня 2019 р.	Уряд Канади оголосив, що продовжив операцію «Unifier» до кінця березня 2022 року.
Вересень 2020 р.	Персонал Командування Сил Спеціальних Операцій Канади приєднався до спільної цільової групи Україна на підтримку зусиль із підготовки та нарощування військового потенціалу.
Травень 2021 р.	Спільна цільова група — Україна переїхала в свою нову штаб-квартиру з «Unifier», розташовану в Києві, Україна. Штаб-квартира місії раніше розташовувалася в Міжнародному центрі миру і безпеки в Яворові.

Джерело: Government of Canada. 2021.

У часи пандемії, спричиненої Covid-19, спільні навчання також проводяться в онлайн-форматі. Так, 26–27 січня 2021 року команда командування ВПС союзників НАТО провела спільне тренування з управління терміналами для військовослужбовців Збройних Сил України за допомогою онлайн-зустрічі, організованої в штаб-квартирі командування ВПС союзників. Мета цього тренінгу полягала в тому, щоб поділитися знаннями та досвідом з 15 військовослужбовцями Збройних Сил України з тактики, методів та процедур ближньої повітряної підтримки тактичного рівня. Навчальна група складалася із досвідчених фахівців та експертів у галузі. Цей тренінг був першим у серії подібних заходів, запланованих на 2021 рік (Allied Air Command. 2021).

Висновки.

Встановлено, що в межах досліджуваного нами історичного відрізка 2014–2021 рр. сучасними тенденціями військового співробітництва Збройних Сил

України з державми-членами НАТО і ЄС є:

1) зростання рівня інтенсивності військової співпраці;

2) використання створених та формування нових механізмів і програм військової співпраці з урахуванням змін в безпековому середовищі, трансформацій у військовій сфері;

3) позитивна еволюція характеру воєнно-політичних відносин: від рівня партнерства до перспективи членства в НАТО;

4) активізація військового співробітництва у напрямках, які безпосередньо впливають на розвиток Збройних Сил України та наближення їх за рівнем сумісності до стандартів НАТО;

5) розширення сфер військового співробітництва в інтересах забезпечення обороноздатності України.

Перспективним напрямом подальших досліджень вбачається у визначенні перспектив подальшого розвитку військового співробітництва Збройних Сил України з державами-членами НАТО і ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Александров, О. С. (2017). Развитие спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. Перспективи для України. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Aleksandrov-91492.pdf> [дата зверн.: 14.05.2021].

Бадрак, В., Згурець, С., Лаптічук, В. & Поляков, Л. (2011). Потенціали співробітництва України з ЄС у сфері безпеки. URL: http://www.kas.de/wf/doc/kas_34635-1522-13-30.pdf?130606101739 [дата зверн.: 12.05.2021].

Годлюк, А. (2016). Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США. *Американська історія та політика*. № 1, с. 27–40.

Городиський, І. (2014). Правові засади співробітництва між Україною та Європейським Союзом відповідно до Угоди про асоціацію. *Вісник Львівського університету. Серія: «Міжнародні відносини»*. № 36. Ч. 2, с. 74–81.

Джус, О. А. (2018). Міжнародне військове партнерство та його роль у забезпеченні державного суверенітету України : дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 — Політичні інститути та процеси. Київ, 223 с.

Зіняк, Л. В. (2014). *Міжнародно-правові засади військового співробітництва України* (автореф. дис. ... канд. юрид. наук). Харків, 24 с.

Лухтан, А. І. (2018). Міжнародне військове співробітництво України: історичний аспект. *Військово-науковий вісник*. № 1 (27), с. 71–88.

Марценюк, Р. (2017). Військова співпраця України та країн Балтії (1991–2017). *Європейські історичні студії*. № 8, с. 165–220. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/ruslana-martsenyuk-vijskova-spivpratsya-ukrayiny-ta-krayin-baltiyyi-1991-2017/> DOI: <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.08.165-220> [дата зверн.: 09.05.2021].

Масний, В. (2021). Амбіції Рамштайна та Непохитний Юпітер. До яких навчань НАТО приєднається Україна. URL: <https://suspilne.media/120465-ambicii-ramstajna-ta-nepohitnij-upiter-do-akih-navsan-nato-priednaetsa-ukraina/> [дата зверн.: 05.05.2021].

Міністерство оборони України (2016). Розпочалося міжнародне сертифікаційне навчання «Common Challenge — 16». URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2016/12/11/rozpochalosya-mizhнародne-sertifikacijne-navchannya-common-challenge-16> [дата зверн.: 06.05.2021].

НАТО (2020). НАТО активізує наукову співпрацю з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_177476.htm?selectedLocale=uk [дата зверн.: 06.05.2021].

НАТО (2008). Україна приєдналась до програми НАТО з обміну даними про повітряну обстановку. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_7802.htm?selectedLocale=uk [дата зверн.: 10.05.2021].

Науменко, М. І. (2013). Військове співробітництво України з Азербайджанською республікою на сучасному етапі. *Історичні записки*. № 38, с. 144–152.

Осадча, О. (2016). Пріоритети партнерства зі Сполученими Штатами Америки в контексті посилення обороноздатності України. *Американська історія та політика*. № 2, с. 84–92.

Пошедін, О. І. (2014). Воєнна безпека України в контексті співробітництва з Європейським Союзом. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. № 3, с. 53–60.

Речич, С. Л. (2012). *Воєнно-політичне співробітництво Збройних Сил України з НАТО (1991–2009 рр.)* (автореф. дис. ... канд. іст. наук). Київ, 18 с.

Слюсаренко, Ю. А. (2015). Правові засади співробітництва України та Європейського Союзу у сфері спільної безпекової та оборонної політики. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. № 124. Ч. I, с. 94–101.

Український прорив: безпека й оборона (2020). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3085312-ukrainskij-proriv-bezpeka-j-oborona.html> [дата зверн.: 16.05.2021].

Укрінформ (2021). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3271616-u-sea-breeze2021-berut-ucast-predstavniki-blizko-30-krainpartneriv.html> [дата зверн.: 18.05.2021].

Шамборовський, Г. (2016). Розвиток стратегічного партнерства між Україною та США в умовах військового конфлікту з Російською Федерацією. *Агора*. № 16, с. 28–32.

Шестопалов, С. С. (2014). Українсько-польське військове співробітництво. *Чорноморський літопис*. № 10, с. 66–71.

Allied Air Command (2021). NATO Training Teams Carry Out Virtual Training With Ukraine's Armed Forces. URL: <https://ac.nato.int/archive/2021/nato-training-teams-carry-out-virtual-training-with-ukraines-armed-forces> [дата зверн.: 23.05.2021].

Government of Canada (2021). Operation UNIFER. URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/operations/military-operations/current-operations/operation-unifier.html> [дата зверн.: 26.05.2021].

Jaworsky, J. (1996). Ukraine's Armed Forces and Military Policy. *Harvard Ukrainian Studies*, № 20, p. 223–247.

Kiryukhin, D. (2018). The Ukrainian Military: From Degradation to Renewal. URL: <https://www.fpri.org/article/2018/08/the-ukrainian-military-from-degradation-to-renewal/> [дата зверн.: 16.05.2021].

Dearden, L. (2021) British Government extends military training for Ukrainian troops 'in face of a more belligerent Russia'. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/ukraine-russia-uk-training-government-troops-programme-extended-michael-fallon-rebels-war-a7482366.html> [дата зверн.: 26.05.2021].

Ministry of Defence (2020). Operation ORBITAL explained: Training Ukrainian Armed Forces. URL: <https://medium.com/voices-of-the-armed-forces/operation-orbital-explained-training-ukrainian-armed-forces-59405d32d604> [дата зверн.: 20.05.2021].

NATO (2021). Building Integrity. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68368.htm?selectedLocale=en [дата зверн.: 16.05.2021].

NATO (2014) Partnership for Peace Planning and Review Process. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68277.htm [дата зверн.: 16.05.2021].

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (2018). Lithuania: Ukraine's Advocate in the International Arena. URL: https://pism.pl/publications/Lithuania__Ukraine_s_Advocate_in_the_International_Arena [дата зверн.: 18.05.2021].

State Border Guard Service of Ukraine (2021). Rapid Trident — 2021. The main conference on the Ukrainian-American exercise planning took place in Lviv region. URL: <https://dpsu.gov.ua/en/news/rapid-trident-2021-the-main-conference-on-the-ukrainian-american-exercise-planning-took-place-in-lviv-region/> [дата зверн.: 23.05.2021].

Rasiulis, A. (2021) Ukraine: At Europe's Strategic Crossroads. URL: https://www.cgai.ca/ukraine_at_europes_strategic_crossroads [дата зверн.: 21.05.2021].

The World Bank (2021). Armed Forces Personnel, total — Ukraine. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?end=2018&locations=UA&start=1992&view=chart> [дата зверн.: 21.05.2021].

Trading Economics (2021). Ukraine Military Expenditure. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/military-expenditure> [дата зверн.: 21.05.2021].

Ukraine's Military Strength (2021). URL: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.php?country_id=ukraine [дата зверн.: 05.06.2021].

US Department of Defense (2021). Rapid Trident. URL: <https://www.defense.gov/observe/photo-gallery/igphoto/2001984383/> [дата зверн.: 26.05.2021].

REFERENCES

Aleksandrov, O. S. (2017). Rozvytok spilnoi zovnishnoi ta bezpekovoï polityky Yevropeiskoho Soiuzu. Perspektyvy dlia Ukrainy [Development of the common foreign and security policy of the European Union. Prospects for Ukraine]. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Aleksandrov-91492.pdf> [Accessed: 14.05.2021]. [in Ukrainian].

Badrak, V., Zghurets, S., Laptiichuk, V. & Poliakov, L. (2011). Potentsialy spivrobotnytstva Ukrainy z YeS u sferi bezpeky [Potentials of Ukraine's cooperation with the EU in the field of security]. URL: http://www.kas.de/wf/doc/kas_34635-1522-13-30.pdf?130606101739 [Accessed: 12.05.2021]. [in Ukrainian].

Hodliuk, A. (2016). Stratehichne partnerstvo v formati osoblyvykh vidnosyn mizh Ukrainoiu i SShA [Strategic partnership in the format of special relations between Ukraine and the United States]. *American History and Politics*. № 1, s. 27–40. [in Ukrainian].

Horodyskyi, I. (2014). Pravovi zasady spivrobotnytstva mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom vidповidno do Uhody pro asotsiatsiiu [Legal basis for cooperation between Ukraine and the European Union in accordance with the association agreement]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: «Mizhnarodni vidnosyny»*. № 36. P. 2, s. 74–81. [in Ukrainian].

Dzhus, O. A. (2018). *Mizhnarodne viiskove partnerstvo ta yoho rol u zabezpechenni derzhavnoho suverenitetu Ukrainy* [International military partnership and its role in ensuring the state sovereignty of Ukraine]. (Candidate's Thesis). Kyiv, 223 s. [in Ukrainian].

Ziniak, L. V. (2014). *Mizhnarodno-pravovi zasady viiskovoho spivrobotnytstva Ukrainy* [International legal bases of military cooperation of Ukraine]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Kharkiv, 24 s. [in Ukrainian].

Lukhtan, A. I. (2018). Mizhnarodne viiskove spivrobotnytstvo Ukrainy: istorychnyi aspekt [International military cooperation of Ukraine: a historical aspect]. *Viiskovo-naukovyi visnyk*. № 1 (27), s. 71–88. [in Ukrainian].

Martseniuk, R. (2017). Viiskova spivpratsia Ukrainy ta krain Baltii (1991–2017) [Military cooperation between Ukraine and the Baltic states (1991–2017)]. *European Historical Studies*. № 8. s. 165–220. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/ruslana-martsenyuk-viiskova-spivpratsya>

ukrayiny-ta-krayin-baltiyyi-1991-2017/ DOI: <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.08.165-220> [Accessed: 09.05.2021]. [in Ukrainian].

Masnyi, V. (2021). Ambitsii Ramshtaina ta Nepokhytnyi Yupiter. Do yakykh navchan NATO pryiednaietsia Ukraina [Ramstein's ambitions and the unwavering Jupiter. What NATO exercises will Ukraine join]. URL: <https://suspilne.media/120465-ambicii-ramstajna-ta-nepohitnij-upiter-do-akih-navcan-nato-priednaetsa-ukraina/> [Accessed: 05.05.2021]. [in Ukrainian].

Ministerstvo obrony Ukrainy (2016). Rozpochalosia mizhnarodne sertyfikatsiine navchannia «Common Challenge — 16» [The International Certification Training “Common Challenge — 16” has started]. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2016/12/11/rozpochalosya-mizhnarodne-sertifikacijne-navchannya-common-challenge-16> [Accessed: 06.05.2021]. [in Ukrainian].

NATO (2020). NATO aktyvizuie naukovu spivpratsiu z Ukrainoiu [NATO steps up scientific cooperation with Ukraine]. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_177476.htm?selectedLocale=uk [Accessed: 06.05.2021]. [in Ukrainian].

NATO (2008). Ukraina pryiednalas do prohramy NATO z obminu danymy pro povitriannu obstanovku. [Ukraine has joined the NATO air situation Data Exchange Program]. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_7802.htm?selectedLocale=uk [Accessed: 10.05.2021]. [in Ukrainian].

Naumenko, M. I. (2013). Viiskove spivrobitnytstvo Ukrainy z Azerbaidzhanskoju respublikoiu na suchasnomu etapi [Military cooperation between Ukraine and the Republic of Azerbaijan at the present stage]. *Istorychni zapysky*. № 38, s. 144–152. [in Ukrainian].

Osadcha, O. (2016). Prioritytety partnerstva zi Spoluchenymy Shtatamy Ameryky v konteksti posylennia oboronozdatnosti Ukrainy [Priorities of partnership with the United States of America in the context of strengthening Ukraine's defense capability]. *American History and Politics*. № 2, s. 84–92. [in Ukrainian].

Poshedin, O. I. (2014). Voienna bezpeka Ukrainy v konteksti spivrobitnytstva z Yevropeiskym Soiuzom [Military security of Ukraine in the context of cooperation with the European Union]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*. № 3, s. 53–60. [in Ukrainian].

Rechych, S. L. (2012). *Voiенно-politychne spivrobitnytstvo Zbroinykh Syl Ukrainy z NATO (1991–2009 rr.)* [Military and Political Cooperation Between the Ukrainian Armed Forces and NATO (1991–2009)]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv, 18 s. [in Ukrainian].

Sliusarenko, Yu. A. (2015). Pravovi zasady spivrobitnytstva Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu u sferi spilnoi bezpekovoї ta oboronnoi polityky [Legal basis of cooperation between Ukraine and the European Union in the field of common security and defense policy]. *Actual issues of international relations*. № 124. P. I, s. 94–101. [in Ukrainian].

Ukrainskyi proryv: bezpeka yi oborona [Ukrainian breakthrough: security and defense]. (2020). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3085312-ukrainskij-proriv-bezpeka-j-oborona.html> [Accessed: 16.05.2021]. [in Ukrainian].

Ukrinform [Ukrinform]. (2021). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3271616-usea-breeze2021-berut-ucast-predstavniki-blizko-30-krainpartneriv.html> [Accessed: 18.05.2021]. [in Ukrainian].

Shamborovskyi, H. (2016). Rozvytok stratehichnoho partnerstva mizh Ukrainoiu ta SShA v umovakh viiskovoho konfliktu z Rosiiskoiu Federatsiieiu. [Development of strategic partnership between Ukraine and the United States in the context of a military conflict with the Russian Federation]. *Ahora*. № 16, s. 28–32. [in Ukrainian].

Shestopalov, S. S. (2014). Ukrainsko-polske viiskove spivrobitnytstvo. [Ukrainian-Polish military cooperation]. *Chornomorskyi litopys*. № 10, s. 66–71. [in Ukrainian].

Allied Air Command (2021). NATO Training Teams Carry Out Virtual Training With Ukraine's Armed Forces. URL: <https://ac.nato.int/archive/2021/nato-training-teams-carry-out-virtual-training-with-ukraines-armed-forces> [Accessed: 23.05.2021]. [in English].

Government of Canada (2021). Operation UNIFER. URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/operations/military-operations/current-operations/operation-unifier.html> [Accessed: 26.05.2021]. [in English].

Jaworsky, J. (1996). Ukraine's Armed Forces and Military Policy. *Harvard Ukrainian Studies*, № 20, p. 223–247. [in English].

Kiryukhin, D. (2018). The Ukrainian Military: From Degradation to Renewal. URL: <https://www.fpri.org/article/2018/08/the-ukrainian-military-from-degradation-to-renewal/> [Accessed: 16.05.2021]. [in English].

Dearden, L. (2021). British Government extends military training for Ukrainian troops 'in face of a more belligerent Russia'. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/ukraine-russia-uk-training-government-troops-programme-extended-michael-fallon-rebels-war-a7482366.html> [Accessed: 26.05.2021]. [in English].

Ministry of Defence (2020). Operation ORBITAL explained: Training Ukrainian Armed Forces. URL: <https://medium.com/voices-of-the-armed-forces/operation-orbital-explained-training-ukrainian-armed-forces-59405d32d604> [Accessed: 20.05.2021]. [in English].

NATO (2021). Building Integrity. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68368.htm?selectedLocale=en [Accessed: 16.05.2021]. [in English].

NATO (2014). Partnership for Peace Planning and Review Process. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68277.htm [Accessed: 16.05.2021]. [in English].

Polski Instytut Spraw Miedzynarodowych (2018). Lithuania: Ukraine's Advocate in the International Arena. URL: https://pism.pl/publications/Lithuania__Ukraine_s_Advocate_in_the_International_Arena [Accessed: 18.05.2021]. [in English].

State Boarder Guard Service of Ukraine (2021). Rapid Trident — 2021. The main conference on the Ukrainian-American exercise planning took place in Lviv region. URL: <https://dpsu.gov.ua/en/news/rapid-trident-2021-the-main-conference-on-the-ukrainian-american-exercise-planning-took-place-in-lviv-region/> [Accessed: 23.05.2021]. [in English].

Rasiulis, A. (2021) Ukraine: At Europe's Strategic Crossroads. URL: https://www.cgai.ca/ukraine_at_europes_strategic_crossroads [Accessed: 21.05.2021]. [in English].

The World Bank (2021). Armed Forces Personnel, total — Ukraine. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?end=2018&locations=UA&start=1992&view=chart> [Accessed: 21.05.2021]. [in English].

Trading Economics (2021). Ukraine Military Expenditure. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/military-expenditure> [Accessed: 21.05.2021]. [in English].

Ukraine's Military Strength. (2021). URL: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.php?country_id=ukraine [Accessed: 05.06.2021]. [in English].

US Department of Defense (2021). Rapid Trident. URL: <https://www.defense.gov/observe/photo-gallery/igphoto/2001984383/> [Accessed: 26.05.2021]. [in English].

Oleksandr Anishchenko

Head of the research department for support of information and propaganda actions and counter-propaganda,

Research Center of humanitarian problems of the Armed Forces of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1788-4709>

CURRENT TRENDS IN MILITARY COOPERATION BETWEEN THE ARMED FORCES OF UKRAINE AND NATO AND EU

The article highlights the role of international military exercises in the development of Ukraine's defence capability. Cooperation in conducting joint exercises of Ukraine with NATO member countries, particularly Great Britain, Lithuania, Poland, and Canada, has been revealed. It is noted that the development of military power in Ukraine was determined not only by the costs and number of military personnel but also by the high-quality training of the Armed Forces. Such training was facilitated by Ukraine's participation in international programs and projects, within which joint military exercises were constantly held both on the territory of Ukraine and abroad.

The role of the international military partnership has been growing due to the new world order. Globalization changed the world, created contradictory trends in its further development, and affected the dynamics of the military industry development as a component of the international relations system. The signing of military

cooperation agreements with many countries gave rise to Ukraine's armed forces of a new level.

The Government of Ukraine needs to expand international relations in defence and security constantly. Exchange programs, training sessions, and other events for professional development could be valuable tools for such collaboration. In addition, training group visits to NATO partner countries could be also helpful in gaining experience for military strength expansion.

We consider that the partner countries support would allow Ukraine to endure the formation of high-quality military structures and troops. Furthermore, continuous participation in international military exercises would contribute to obtaining best practices in conducting military operations and providing logistics support.

Key words: *international cooperation, Armed forces of Ukraine, military exercises, NATO, Rapid Trident, ORBITAL.*